

1.04 Strokovni članek

UDK 930.25(497.4Murska Sobota):316.344.7-056.26

930.25(497.4Celje):316.344.7-056.26

Prejeto: 25. 9. 2025

Ocena dostopnosti arhivov za gibalno ovirane osebe – primer Pokrajinskega arhiva Maribor, Enote za Prekmurje in Zgodovinskega arhiva Celje

MARKO KUŠAR

predsednik in soustanovitelj

Društvo Moja pot, Trg Franca Kozarja 7, Hrastnik, SI-1430 Hrastnik

e-pošta: marko.kusar@mojapot.net

Izvilleček

Dostopnost arhivov za gibalno ovirane osebe postaja vse pomembnejši del razprav o vključujoči družbi in enakih možnostih. Prispevek predstavlja rezultate terenskega pregleda dostopnosti Pokrajinskega arhiva Maribor – Enote za Prekmurje v Murski Soboti in Zgodovinskega arhiva Celje, ki smo ga izvedli v Društvu za mobilnost invalidov Moja pot. Namen raziskave je bil ugotoviti, v kolikšni meri so prostori arhivov fizično dostopni uporabnikom na invalidskih vozičkih in katere rešitve se izkazujejo kot dobre prakse.

Analiza potrjuje, da novogradnje, kot je murskosoboški arhiv, uspešno vključujejo načela univerzalne dostopnosti že v načrtovalni fazi, medtem ko starejši objekti, kot je celjski arhiv, kljub posameznim prilagoditvam pogosto še ne dosegajo sodobnih standardov. Prispevek opozarja tudi na pomen zakonodajnega okvira, ki javnim ustanovam nalaga zagotavljanje enake dostopnosti za vse uporabnike, ter izpostavlja, da je fizična dostopnost več kot tehnični pogoj – je izraz spoštovanja človekovih pravic.

V zaključku poudarjamo, da digitalizacija arhivskega gradiva ne more nadomestiti pomena osebnega dostopa do arhivov. Fizično dostopen arhiv omogoča enakovredno izkušnjo raziskovanja, sodelovanja in učenja.

Ključne besede:

dostopnost
arhivov, enake
možnosti, gibalno
ovirane osebe

Abstract

ASSESSMENT OF THE ACCESSIBILITY OF ARCHIVES FOR INDIVIDUALS
WITH DISABILITIES: THE REGIONAL ARCHIVES MARIBOR, THE
PREKMURJE UNIT, AND THE HISTORICAL ARCHIVES CELJE

Accessibility of archives for people with disabilities is becoming an increasingly important part of the debate on inclusive society and equal opportunities. The paper presents the results of a field survey of the accessibility of the Regional Archives Maribor, the Prekmurje Unit in Murska Sobota and the Historical Archives Celje, which was conducted by the Association for Mobility of Disabled People Moja pot. The purpose of the research was to determine to what extent the archive spaces are physically accessible to users in wheelchairs and which solutions prove to be good practices.

The analysis confirms that new buildings, such as the archives in Murska So-

Keywords:

accessibility of
archives, equal
opportunities,
people with
disabilities

bota, successfully incorporate the principles of universal accessibility already in the planning phase, while older buildings, such as the archives in Celje, despite individual adaptations, often do not yet meet modern standards. The paper also draws attention to the importance of the legislative framework that requires public institutions to ensure equal accessibility for all users, and highlights that physical accessibility is more than a technical requirement – it is an expression of respect for human rights.

In conclusion, we emphasize that the digitisation of archival materials cannot replace the importance of personal access to archives. A physically accessible archive enables an equal experience of research, collaboration and learning.

Uvod

Dostopnost javnih ustanov predstavlja temeljno izhodišče za enakopravno vključevanje oseb z invalidnostjo v družbo. Arhivi, kot prostori hranjenja, raziskovanja in posredovanja zgodovinskega gradiva, morajo biti dostopni vsem uporabnikom, saj se le tako zagotavlja enakovredna udeležba pri raziskovalnem, kulturnem in izobraževalnem življenju. Čeprav zakonodaja določa minimalne standarde dostopnosti, se v praksi pogosto kaže razkorak med formalnimi zahtevami in dejanskimi potrebami gibalno oviranih oseb. V Društvu za mobilnost invalidov Moja pot smo se zato lotili pregleda dostopnosti dveh arhivskih enot – Pokrajinskega arhiva Maribor, Enote za Prekmurje v Murski Soboti in Zgodovinskega arhiva Celje – z namenom, da ocenimo njihovo primernost za obisk gibalno oviranih uporabnikov ter izpostavimo dobre in manj primerne rešitve.

*Pokrajinski arhiv Maribor, Enota za Prekmurje, Murska Sobota – dostopnost se začne že na parkirišču
(Foto: Društvo Moja pot)*

Zakonodajni okvir in obveznosti javnih ustanov

Slovenska zakonodaja jasno določa, da morajo biti objekti v javni rabi, kamor sodijo tudi arhivi, zgrajeni oziroma prenovljeni skladno s predpisi, ki zagotavljajo dostopnost za invalide in druge gibalno ovirane osebe. Zakon o izenačevanju možnosti invalidov (ZIMI) določa obveznost zagotavljanja univerzalne dostopnosti, medtem ko Zakon o graditvi objektov in Gradbeni zakon predpisujeta tehnične pogoje za odpravo grajenih ovir. Hkrati Slovenija kot podpisnica Konvencije Združenih narodov o pravicah invalidov prevzema mednarodno obvezo, da bo javne ustanove načrtovala in upravljala tako, da bodo dostopne vsem. To pomeni ne le zagotavljanja klančin, dvigal, dostopnih sanitarij in parkirišč, temveč tudi premišljeno oblikovane notranjih prostorov, ki omogočajo samostojno uporabo brez pomoči tretjih oseb. Za vodstveni kader arhivov je pomembno, da dostopnost razumejo ne le kot priporočilo, temveč kot zakonsko določeno obveznost in hkrati kot izraz spoštovanja človekovih pravic. Vpeljava teh rešitev pomeni vlaganje v vključujočo prihodnost, kjer imajo vsi uporabniki enake možnosti za raziskovanje, učenje in sodelovanje.

*Pokrajinski arhiv Maribor, Enota za Prekmurje, Murska Sobota – glavni vhod v novo zgradbo
(Foto: Društvo Moja pot)*

Primer dobre prakse iz tujine

Da so arhivi lahko v celoti dostopni, dokazujejo številne prakse v tujini. National Archives v Združenem kraljestvu na primer združuje premišljeno arhitekturno zasnovo z naprednimi tehničnimi rešitvami: prostorne čitalnice, samodejna vrata, široke prehode, prilagojena dvigala, dovoljen vstop s psom

Pokrajinski arhiv Maribor, Enota za Prekmurje, Murska Sobota – čitalnica z razstavnim delom

(Foto: Društvo Moja pot)

pomočnikom, izposojajo invalidskega vozička za vse, ki težje hodijo, recepcijo z nižjim pultom, pripomočke za evakuacijo gibalno ovirane osebe in posebej zasnovane sanitarije za težje gibalno ovirane. Obenem arhiv skrbi za jasno označevanje poti, možnost rezervacije dostopnih parkirišč in nudi podporne storitve za uporabnike, ki jih potrebujejo. Čeprav digitalizacija gradiva nudi pomemben korak k večji dostopnosti vsebin, arhivisti poudarjajo, da to nikakor ne sme biti izgovor za ohranjanje fizično nedostopnih zgradb. Prav fizična dostopnost arhiva omogoča enakovredno izkušnjo – srečevanje raziskovalcev, sodelovanje pri dogodkih in uporabo gradiva v originalu, česar digitalni dostop ne more nadomestiti. Takšne prakse kažejo smer, v katero bi se morale usmeriti tudi slovenske arhivske ustanove, da bi bile v resnici odprte za vse.

Ocena dostopnosti Pokrajinskega arhiva Maribor, Enote za Prekmurje

Novogradnja v Murski Soboti predstavlja zgled sodobnega arhitekturnega načrtovanja, ki že v zasnovi upošteva potrebe ranljivih skupin. Obiskovalce pričakata dve parkirni mesti za invalide, ki sta umeščeni neposredno ob stavbo, na ravno in asfaltirano podlago, ki omogoča parkiranje tudi vozilom z dostopom za invalidski voziček bodisi zadaj bodisi ob sovoznikovi strani. Do vhoda vodita dve premišljeno oblikovani klančini, ki omogočata dostop tako z nivoja parkirišča kot neposredno s pločnika. Vhodna vrata se odpirajo in zapirajo samodejno, kar gibalno oviranim omogoča resnično samostojen vstop v stavbo.

Notranji prostori arhiva so zasnovani prostorno in pregledno. Velika čitalnica ponuja številne mize, ki so dovolj visoke in hkrati podvozne, tako da je

dostop z invalidskim vozičkom preprost in udoben. Sanitarije so primerne tudi za osebe s težjimi oblikami gibalnih oviranosti, saj omogočajo uporabo morebitnega lastnega sobnega dvigala za presedanje na stranišče, pri čemer so opremljene s podvoznim umivalnikom in z nagnjenim ogledalom. Posebna odlika arhiva je tudi dostopna predavalnica, ki omogoča izvedbo dogodkov in izobraževanj v popolnoma vključujočem okolju. Celotna uporabniška izkušnja v Murski Soboti je bila zato ocenjena kot izrazito pozitivna in predstavlja primer dobre prakse za prihodnje arhitekturne projekte.

Ocena dostopnosti Zgodovinskega arhiva Celje

Zgodovinski arhiv Celje domuje v stavbi starejšega datuma, kjer so bile izvedene določene prilagoditve, vendar dostopnost ne dosega v celoti sodobnih standardov. Arhiv ne razpolaga z lastnimi invalidskimi parkirišči, vendar se neposredno pred klančino, ki vodi do vhoda, nahaja občinsko parkirišče, rezervirano za invalidne osebe. Do vhoda vodi daljša klančina, ki je zaradi višinske razlike umeščena precej visoko, a je kljub temu njena strmina dovolj položna, da jo je mogoče premagati z invalidskim vozičkom na elektromotorni pogon in, ob pomoči spremlje-

*Zgodovinski arhiv Celje – klančina, ki vodi do glavnega vhoda
(Foto: Društvo Moja pot)*

*Zgodovinski arhiv Celje – prostorna in dostopna čitalnica
(Foto Društvo Moja pot)*

valca, z vozičkom na ročni pogon. Ker je klančina ozka, je potrebna določena mera natančnosti pri vožnji, enako velja tudi za prostor pred vhodom, kjer se mora uporabnik z vozičkom obrniti za devetdeset stopinj. Vhodna vrata so dovolj široka za večino vozičkov standardnih dimenzij, pri čemer je ob odprtju druge polovice vrat dostop omogočen tudi večjim vozičkom.

Čitalnica v Celju je prostorna in ponuja večje število miz, ki so primerne višine za uporabnike invalidskih vozičkov. Vendar se kljub temu arhiv spopada z veliko pomanjkljivostjo, saj sanitarije za invalide niso urejene in so za vozičke na elektromotorni pogon nedostopne. Tako obiskovalcem s težjo obliko gibalne oviranosti arhiv sicer omogoča raziskovalno delo, vendar jim ne nudi popolnoma samostojne uporabniške izkušnje.

Sklep

Primerjava obeh arhivov jasno pokaže, kako pomembno je, da je dostopnost premišljeno vključena že v samo zasnovo objekta. Medtem ko Pokrajinski arhiv v Murski Soboti s svojo arhitekturno dovršenostjo in prilagoditvami izkazuje zavezanost univerzalnemu dostopu, Zgodovinski arhiv Celje razkriva izziwe, s katerimi se srečujejo starejše stavbe, kjer je dostopnost pogosto omejena na delne rešitve. Kljub izjemno ustrežljivemu osebju, ki je pripravljeno pomagati, se potrjuje dejstvo, da osebna pomoč nikoli ne more v celoti nadomestiti arhitekturnih rešitev, ki gibalno oviranim zagotavljajo popolno samostojnost.

Dostopnost arhivov ni zgolj tehnično vprašanje, temveč izraz spoštovanja človekovih pravic in enakih možnosti. Z vidika vključujoče družbe je ključnega pomena, da se ob prenovah in novih naložbah sistematično vključujejo standardi dostopnosti, saj le tako lahko arhivi – kot varuhi kulturne dediščine – ostanejo odprti in dostopni vsem.

SUMMARY

ASSESSMENT OF THE ACCESSIBILITY OF ARCHIVES FOR INDIVIDUALS WITH DISABILITIES: THE REGIONAL ARCHIVES MARIBOR, THE PREKMURJE UNIT, AND THE HISTORICAL ARCHIVES CELJE

The inclusion of people with disabilities in all aspects of social life requires ensuring accessibility to public spaces. One of the important institutions is archives – spaces for research, historiography and cultural heritage. Although the legislation sets basic standards for construction and accessibility, the actual implementation in the field is often incomplete or inadequate. The Association for Mobility of Disabled Persons Moja pot conducted an investigation of two Slovenian archives' accessibility, which is presented in this article. The study's objectives were to ascertain the degree of physical accessibility of these archives for individuals with disabilities, highlight instances of both good and problematic practices, and suggest specific enhancements.

The evaluation was conducted on-site by visiting the Regional Archives Maribor, the Prekmurje Unit, and the Historical Archives Celje. A standardized evaluation model was used, which the association also uses for evaluations of tourist facilities, consisting of three key categories:

- accessibility of the facility (entrance doors, ramps, elevators, width of passages, arrangement of tables),
- parking for the disabled (accessibility, width, marking, distance from the entrance),

- toilets (adaptability, availability, spatial arrangement, equipment).

Every category received a maximum of five points for evaluation. Alongside the quantitative evaluation, qualitative observations and insights were also gathered, supported by images and videos.

Basic accessibility features for individuals with disabilities, like ramps or step-free access, are provided at both archives; nevertheless, there are some significant distinctions. According to the report, archives are frequently not made with individuals with limited mobility in mind, which makes it more difficult for them to do independent research and engage in cultural events. Even with basic accessibility, there is still a disconnect between what is required by law and how accessible a facility is for individuals with disabilities. The article offers recommendations for minor modifications that archival institutions could implement to greatly increase accessibility. The main conclusion is that accessibility is not only a physical concern but conveys a significant message about who is genuinely included in society.

The final evaluation offered is intended to serve as a starting point for a systematic examination of the inclusion of individuals with disabilities in the cultural and archival domain. Connecting disability organizations, experts and decision-makers ought to be routinely occurring everywhere. The initial stage is to evaluate accessibility; next, specific enhancements are created with users' actual needs in mind.